

NY MUSIK

i samarbete med
Wärenstams

Christian Wolff

– still going strong

Short Suite (1950)

Für Michael zum 75. Geburtstag (2012)

Four Small Duos (No. 1) (2010)

Bread and Roses (1976)

Duo for violins (1950)

Six Melodies Variation (1993)

Violin Duo for Petr (2011)

—paus—

The Death of Mother Jones (1977)

Small Duos for Violinists (2021)

Anna Lindal, Eva Lindal – violin

Onsdag den 11 december 2024, kl. 19.00

Wärenstams konsthall

Först i **Christian Wolffs** (f.1934) verklista stod länge *Duo for violins* (juni 1950). Liksom i samtliga tidiga verk arbetar han där med ett mycket begränsat, kromatiskt tonmaterial. Detsamma gäller den obetydligt yngre *Suite* för flöjt och violin (5 juli) (f-fiss-g). Inför uruppförandet i Borås 2020 skrev tonsättaren: ”Stycket har aldrig framförts, det är så litet så jag tyckte väl inte att det var mycket lönt att offentliggöra det. Och jag vet inte riktigt varför jag skrev det för flöjt och violin [numera justerat till ”eller två flöjter, eller två violiner”]. Av någon anledning minns jag att Cage gillade det korta motivet med fyra 32-delsnoter”.

Für Michael zum 75. Geburtstag (2012). ”Michael Cantz är forskare inom medicin, och liksom många (oftast tyska) äldre doktorer är han musikaliskare och amatörviolinist. Han är make till min fasters dotterdotter, och detta var alltså till hans 75-årsdag.”

Four Small Duos No.1 (de övriga är för ackordeon, tubor respektive klarinetter) är uppbyggt på ett sätt som varit vanligt hos Wolff på senare år, nämligen av ett visst antal korta fraser eller enskilda klanger som varje musiker spelar i valfri ordning. En teknik som återkommer exempelvis i slutet av *Violin Duo for Petr.* ”Beställdes för att framföras på Moderna museet i Los Angeles, och för att spelas i kapprummet, så bara två musiker i taget fick plats. En bisarr idé.”

Bread and Roses – denna titel återkommer flera gånger hos Wolff, liksom naturligtvis den melodi som är dess ursprung, Caroline Kohlsaats sång som skrevs 1912 under strejken i Lawrence, Massachusetts. Wolff beskriver den som en ”lyrisk marsch”, där rosorna står för det lyriska inslaget, medan brödet representerar marscherandet. Först i raden är denna något spartanska men knixiga komposition för soloviolin, genast följd av en mer storslagen sats för piano, båda 1976. Därefter återkommer *Bread and Roses* bland annat i *Exercise 22* för fyrhändigt piano.

Duo for violins (1950) ”är den första komposition jag skrev efter att jag inlett mina få kompositionslektioner för John Cage. Han lärde mig sitt strukturella tillvägagångssätt med systematiserade och fixerade aritmetiska proportioner, och att skriva melodier med inte mer än exempelvis fem tonhöjder. Tanken på att använda ett mycket begränsat material för att fokusera med vaken uppmärksamhet, ledde förmodligen till idén om att skriva stycken med mycket få tonhöjder (tre eller fyra) utan oktavtranspositioner.

Jag tyckte – om man lyssnar noga – att den resulterande musiken var ganska varierad. På grund av mitt intresse för dissonans vid den här tiden, finns i det här stycket bara tre tätt liggande toner (d-ess-e).” Spelas utan vibrato.

Inför en Dubbel-CD till Cages minne komponerade Wolff ett litet violinsolo betitlat *Six Melodies Variation* (1993). Han skriver: ”Materialet till detta bidrag till en samling hyllningar till John Cage är härlett från hans *Six Melodies for Violin and Keyboard* samt från en del musik av William Billings och Daniel Read, med något av samma tillvägagångssätt som i John Cages ’cheap imitations’.” (Vilket inte bara är titeln på ett Cage-verk utan också en tämligen adekvat beskrivning av dennes arbetsmetod i detsamma.) Den skira, lite gammaldags klangen är en följd av spelansvisningarna: ”spela mestadels utan vibrato och med minimalt stråkräck”.

Violin Duo for Petr (2011), ”det vill säga Petr Kotik [tjeckiskfödd tonsättare, flöjtist och dirigent, bor i New York; startade Ostrava-dagarna, för vilka Wolff har skrivit en rad verk för flera orkestrar, och det var till hans 70-årsdag. Det finns en bra violinduo, Conrad Harris och Pauline Kim (äktas makar), som har arbetat med Petr och mig ett antal gånger, så jag hade dem i tankarna, och det är en del virtuositet inblandad.”

”Kompositionen, på det sätt jag nu arbetar, är ’fri’ – det vill säga, jag bara sätter igång och ser vart det tar vägen, obekymrad om strukturella former (...), som om jag improviserade, även om jag använder olika mikrosystem för tonhöjd och ibland rytmiska förlopp. (...)”

”Jag kommer inte på mycket mer att säga om den, förutom att det, som jag minns det, gick ovanligt lätt att skriva den (vilket inte hör till vanligheterna). Och när David Behrman hörde den, sade han att den fick honom att tänka på fjärilar som fladdrar runt varann.”

Merparten av Wolffs musik under framför allt det gångna århundradets sista kvartssekel tycks ha sin utgångspunkt i modern, huvudsakligen amerikansk folkmusik – arbetssånger, politiska kampvisor o.s.v. En sådan sång, som uppkom anonymt i West Virginia på 30-talet, utgör grund för violinsolot *The Death of Mother Jones* (1977). Mera sällan presenterar Wolff sitt ursprungsmaterial i dess helhet för att sedan variera det, men det är vad som sker här. Stycket har rykte om sig att vara tekniskt mycket svårspelat, delvis beroende på att den lägsta strängen stämts ned.

Svårgestaltat är det definitivt. Föredragsanvisningarna – som hos Wolff ofta har en uppfordrande karaktär med sociala och politiska bitoner – är typiska: ”Musiken skall inte spelas sentimentalt, men väl med känsla, rakryggat och med skärpa.” Wolff skriver:

The Death of Mother Jones (1977) är det andra av två stycken för soloviolin, som har formen av fria variationer över sånger från den amerikanska arbetarrörelsen (det första är *Bread and Roses*, 1976). Fiolen var det viktigaste instrumentet i den musikkultur där sången skapades, den angloamerikanska folk- och countrymusiken i Appalacherna. ’Mother’ Jones, som dog 1930 i en ålder av 100 år, var, som Edith Fowke och Joe Glazer skriver i *Songs of Work and Protest*, ”den märkligaste kvinna som den amerikanska arbetarrörelsen frambringade”. Hon ägnade 50 år av sitt liv (efter att ha förlorat sin make och fyra barn i en epidemi 1867) åt att ”kämpa vildsint för sina ’barn’, kolgruvearbetarna och resten av arbetarklassen”. Sången dök upp anonymt strax efter hennes död.

Sångens fyra fraser återspeglas i fyra större avsnitt med variationer, som innehåller 5, 5, 4 och 3 underavsnitt, varav det andra huvudsakligen kännetecknas av mycket tremolo, det tredje av löpande 16-delsfigurer, och det fjärde av längre, friare melodier som i allmänhet rör sig omkring en uthållen ton. Detta är ”konsertmusik”. Men den kantiga kompositionsprocessen syftar till att uttrycka samma anda som sången och dess bakgrund. De extrema tekniska krav som ställs på interpreten avses också väcka en känsla av hårt arbete och kamp.

Så långt Wolff. Och som Art Lange konstaterar: ”Oavsett hur mycket distortion eller dekonstruktion melodierna utsätts för, finns det en underliggande föreställning om samvete här. Det spelar ingen roll om melodierna och deras budskap är igenkännbara eller inte – de delar denna belägenhet med änglastatyer högt uppe i hörnen i gotiska katedraler, osynliga för det mänskliga ögat, synliga bara för Gud.”

Small Duos for Violinists (2021) ”Det finns 16 små stycken, alla gjorda på det sätt som beskrivs när det gäller *Violin Duo for Petr*, men nu med fokus på en serie av små strukturella enheter, som alla tar lite olika vägar när de följer på varann, ibland också med skillnader i det enskilda stycket. Rytmnerna är ibland fria, med fri koordination, var och en fortsätter oberoende av den andre och ’på gehör’. Där finns kontrapunkt. En duo [nr.9] är en hommage till Rameaus ibland galna musikaliska energi. En annan refererar till ett stycke av Satie. I den sista duon styrs tonlängderna av hur lång tid det tar för dem att klinga ut (naturlig efterklang ersätter rytmiskt räknande).”